

Bezbariérovost občanské vybavenosti centra města Ostravy

Barrierfree civic amenities in the centre of Ostrava city

*Ing. Jakub Švrček, Ing. Marek Mihola
Katedra městského inženýrství, fakulta stavební
VŠB – Technická univerzita Ostrava
Ludvíka Podestě 1875
708 33 Ostrava – Poruba*

E – mail: jakubsvrcek@yahoo.com, marek.mihola.fast@vsb.cz

Abstract

Main effect of this project is a creation of correct universal methodology for an examination of (and not only) administrative buildings in the centre of Ostrava city. It encompasses mainly schools, banks, authorities, post offices, restaurants or health care institutions. Next step is its application in detailed research of concrete buildings (summary sheet creation) and above all total appreciation of particular standards of barrier free set by this methodology. This methodology formulates in addition, except basic information about real barrier free function of administrative buildings in Ostrava city, universal steps and processes for solving of defects and their entire elimination so that we can get real fully functional barrier free in all solved area. This comprehensive group of information (database) should help as a background for creation of public internet portal, where people can through their queries get an information about concrete building they are interested in, including connection to surroundings (public means of transport, parking possibilities etc.).

Abstrakt

Základním smyslem projektu je vyhotovení korektní obecné metodiky pro posuzování budov (nejen) administrativních složek v centru města Ostravy. Jedná se především o budovy typu škola, banka, úřad, pošta, restaurace či zdravotnická zařízení. Zhotovení této metodiky je konzultováno s SŽP ZP ČR (Sdružení pro životní prostředí zdravotně postižených). Následuje její aplikace v rámci zhotovení pasportu, tj. detailního průzkumu konkrétních objektů a především celkové zhodnocení jednotlivých kritérií z titulu bezbariérovosti stanovených touto metodikou. Navíc kromě zjištění základních informací o skutečné funkci bezbariérovosti složek občanské vybavenosti v rámci centra Ostravy formuluje tato metodika rovněž obecné kroky a postupy pro řešení a především úplné odstranění aktuálních nedostatků pro získání skutečně plně funkční bezbariérovosti v rámci celého řešeného území. Takto ucelený soubor informací zpracovaný formou databáze (informační systém bezbariérovosti) by měl posléze sloužit jako podklad pro zhotovení veřejnosti přístupnému internetového portálu, kde lze na základě dotazů uživatelů vyhledávat informace o stupni bezbariérovosti konkrétních objektů, včetně jejich vazby na okolí (dostupnost z MHD, možnost parkování aj.).

Kapitola 1 Úvod do problematiky

Občané se zdravotním postižením tvoří významnou skupinu – minoritu – občanů v České republice. Na základě kvalifikovaných odhadů se jedná přibližně o 10% obyvatel s různými formami zdravotního postižení. V samotné Evropské unii má zdravotní postižení přibližně 38 miliónů osob, nebo-li každý desátý Evropan všech věkových kategorií. To nám umožňuje získat orientaci a pochopit celkovou závažnost dané problematiky. Situace je obzvláště obtížná u těch, kteří jsou postiženi dvojnásobně a u osob se zdravotním postižením, které zároveň patří do další znevýhodněné společenské skupiny jako jsou zdravotně postižení senioři, zdravotně postižené ženy nebo zdravotně postižení příslušníci etnických menšin.

Občané se zdravotním postižením se setkávají s bariérami nejen při hledání zaměstnání a jeho udržení, ale při hledání přístupné dopravy, při vstupu do budov a jiných zařízení nebo při získání přístupu k informacím, ke vzdělání a pracovní kvalifikaci, v přístupnosti ke zdravotní a sociální péči. Výraznou bariérou, která znesnadňuje vytváření rovných příležitostí, jsou stereotypní postoje společnosti vůči lidem se zdravotním postižením, jejichž přímým důsledkem je podceňování této problematiky.

Základní podmínkou aktivního zapojení člověka do života společnosti je přístupnost objektů, jejich užívání a možnost volně se v nich pohybovat. Právo svobody pohybu je u občanů se zdravotním postižením omezováno architektonickými, dopravními a informačními bariérami, jejichž existence je v řadě případů neopodstatněná. Jejich odstranění by mělo vést k celkové humanizaci životního prostředí pro všechny občany, neboť se nejedná pouze o často zdůrazňované osoby na vozíku, neslyšící a nevidomé, ale také o lidi s ostatními vážnými pohybovými postiženími a omezeními, malé děti, matky s kočárky, cestující se zavazadly, starší osoby se sníženou pohyblivostí a schopností rychlé reakce a odhadu situace. To ve své podstatě představuje více jak 35% populace České republiky a tento počet neustále narůstá.

Vzniku nových bariér brání v současné době ustanovení zákona č.50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (Stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů a prováděcí vyhlášky č.369/2001 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace. Zásadním problémem je však jejich časté nedodržování, nepochopení, neznalosti problematiky bezbariérovosti a absence metodiky pro posuzování přístupnosti staveb z hlediska stavebních úřadů. Neméně důležitým programem je zároveň odstraňování bariér stávajících. K němu by mělo docházet zejména u veřejných budov (úřady, školy, pošty, zdravotnická zařízení apod.). Je potřeba zákazu jakékoliv diskriminace přímé i nepřímé osob se zdravotním postižením projevující se v neprovedení přiměřených opatření mimo jiné v oblastech staveb, bydlení, přístupu ke službám apod. Realizace tohoto cíle musí být začleněna do zákonných a legislativních opatření. V současné době v ČR bohužel neexistuje ucelený zákonný předpis, který by se zabýval zmiňovanou problematikou.

Kapitola 2 Principy a cíle projektu

V úvodu této kapitoly je nutno podotknout, že v současnosti již není tento projekt zaměřen pouze na centrum naší moravskoslezské metropole, ale díky plodné a intenzivní spolupráci s Moravskoslezským krajským úřadem (dále jen MSK) došlo k jeho značnému rozšíření. Vznikl tak projekt zaměřený na **průzkum bezbariérové přístupnosti staveb občanské vybavenosti Moravskoslezského kraje**. Došlo k vytipování konkrétních obcí (v našem případě jde o obce s rozšířenou působností a s pověřeným obecním úřadem v rámci MSK – celkem 32), kde měl být celkový průzkum bezbariérovosti proveden.

Úkol je zaměřen v letošním roce na tyto zvolené typy budov:

- vzdělávací instituce - školy základní i střední
- objekty městských (obecních) úřadů
- objekty České pošty
- zdravotnická zařízení - nemocnice, lékárny, ambulantní zařízení

Projektu se kromě naší katedry (městského inženýrství FAST VŠB TUO) a MSK (odboru sociálního a odboru územního plánování a stavebního řádu) účastní rovněž neziskové organizace Moravskoslezská krajská organizace SDRUŽENÍ PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH v ČR a obecně prospěšné společnosti TYFLOSERVIS (problematika zrakově postižených) a TRIANON. Tyto organizace disponují metodickým zázemím a sítí odborných konzultantů pro tuto činnost. Celý projekt probíhá pod záštitou MSK a je součástí *Moravskoslezského krajského plánu vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením*. Pro tento účel byl proto ze strany MSK vytvořen finanční fond pro pokrytí veškerých nákladů z titulu výše popsaného průzkumu.

Základním smyslem projektu je průzkum a zhodnocení současného stavu bezbariérové přístupnosti sledovaných staveb v souladu s platnými legislativními předpisy. Cílem je získání objektivního přehledu o současném stavu v této oblasti. Součástí projektu je rovněž vyhotovení korektní metodiky pro posuzování budov občanské vybavenosti využitelné pro potřeby zmapování bezbariérovosti MSK a zjištění aktuálních nedostatků v této oblasti. Sestává ze zhotovení pasportu potřebného pro detailní průzkum konkrétních objektů a především celkové zhodnocení jednotlivých kritérií z titulu bezbariérovosti stanovených touto metodikou. Na základě těchto metodických kroků probíhá sběr potřebných informací *in situ*, které se ukládají, hodnotí a dále zpracovávají formou podrobné databáze. Zde se ukládají nejen informace týkající se současného stavu, ale také návrhy případných změn tak, aby budovy plně vyhovovaly svým funkčně – provozním uspořádáním výše uvedeným požadavkům včetně jejich vazby na širší okolí.

II. Pasport bezbariérové přístupnosti staveb v MSK

Typ objektu občanského vybavení (OV)	U	S	P	N	A	D
	L	B	O			
Název objektu OV						
Adresa budovy						
Charakteristika objektu	novostavba		rekonstrukce		před účinností vyhlášky č. 369/2001 Sb.	

Každé pole formuláře musí být vyplněno, v případě, že údaj není sledován nebo sledovaný objekt chybí, pole proškrtněte

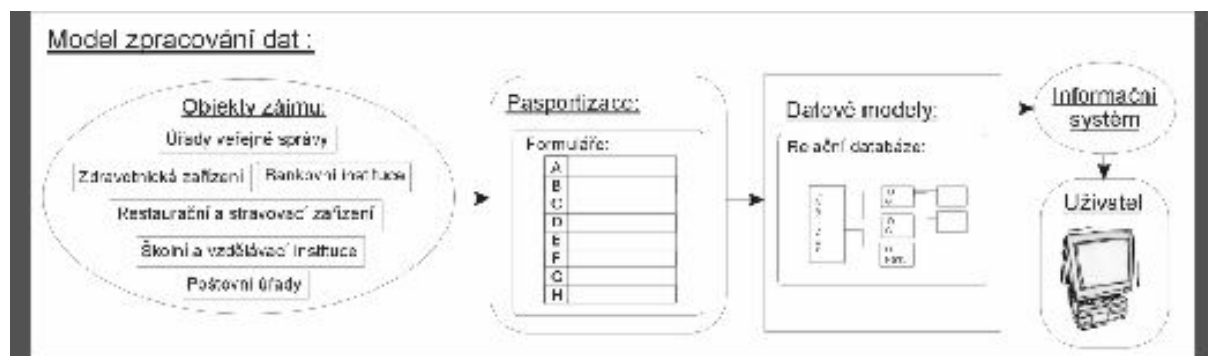
A	příjezd od (ulice, popis prostoru)				počet parkovacích míst	z toho pro TIP	stání na přilehlé ulici (název ulice)	
	vzdálenost nejbližší stanice hromadné dopravy (m)				vlak	bus	tram	trol
	přístupový chodník		vyhovující povrch	šířka (mm)	vyhovující upravený obrubník	vyhovující vodící linie	existence šikmé rampy	
			Ano / Ne		Ano / Ne	Ano / Ne	Ano / Ne	
B	šikmá rampa				Pozn.			
	vyhovující povrch	vyhovující spád min. 1:12 (1:8)	vyhovující délka	vyhovující madlo				
	Ano / Ne	Ano / Ne	Ano / Ne	Ano / Ne				
	vyhovující rovná plocha před vstupem		vyhovující kontrast vstupu do objektu		vstupní dveře			
	Ano / Ne		Ano / Ne		vyhovující vstupní dveře	rozměr (mm)	způsob otevírání	
	Pozn.				Ano / Ne			
					existence madel	ochrana u skleněných dveří - soli	existence pásy	
					Ano / Ne	Ano / Ne	Ano / Ne	
	existence signálního zařízení		zvonek		jiné signální zařízení		existence info okénka nebo vrátnice	možnost průvodce
			vyhovující výška	existence taktálního označení			Ano / Ne	Ano / Ne
Ano / Ne		Ano / Ne	Ano / Ne					
hlasový majáček				vyhovující označení budovy - nápis (slabozrací)		vyhovující osvětlení vstupu (slabozrací)		
frázeimpuls	vhodnost frází	vyhovující hlasitost	dosah vysílačky (m)	Ano / Ne		Ano / Ne		
	Ano / Ne	Ano / Ne						
Pozn.								

Obr. č. 1 Polní formulář

Dalším krokem je poté zapracování (implementace) vytvořené databáze informací do prostředí GIS. Na základě digitálních podkladů získaných z MSK dojde k propojení konkrétních lokalit (objektů) s námi sesbíranými a zhodnocenými informacemi týkající se bezbariérovosti. Tento ucelený soubor dat by v dalším kroku měl sloužit jako podklad pro zhotovení internetového prostředí (portálu) přístupného širší veřejnosti a poskytující právě

informace o bezbariérovosti v rámci MSK. Budoucí uživatel má tak možnost vyhledávat informace o přístupnosti konkrétních objektů, včetně jejich dosažitelnosti.

Následující grafická schémata znázorňují možné modely pro zpracování informací nově navrhované pro posuzování budov občanské vybavenosti:

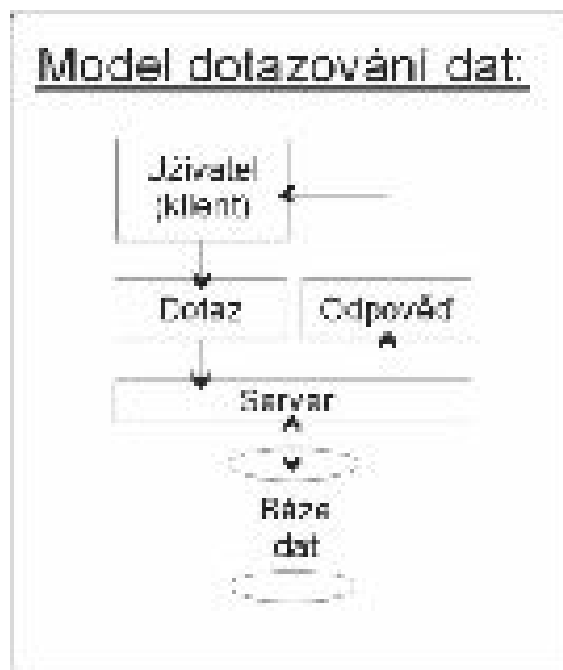
Obr. č. 2 Model zpracování dat

Kapitola 3 Navrhovaná metodika

Konkrétní podmínky přístupnosti stanoví **zákon č. 50/1976 Sb.** o územním plánování a stavebním řádu ve znění pozdějších předpisů a vyhláška **č. 369/2001 Sb.** o obecných technických požadavcích zabezpečujících užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace. V souvislosti s těmito platnými předpisy bude sestavena zjednodušená metodika pro unifikaci zpracovávané pasportizace sledovaných staveb úřadů, škol, pošt a zdravotnických zařízení v rámci MSK.

Celá metodika je rozdělena do několika následujících částí, z nichž každá má svá specifika, které je potřeba pečlivě sledovat a zaznamenat. Detailní popis požadavků je uveden ve vyhlášce **č. 369/2001 Sb.**. Základní sumarizace jednotlivých kritérií a požadavků pro jednotlivé sekce jsou uvedeny v těchto bodech:

- Příjezdnost stavby a parkování
- Vlastní bezbariérový vstup do objektu
- Výtahy a zvedací plošiny
- Vnitřní prostory, manipulační plochy, informační zařízení
- Hygienická zařízení
- Mezinárodní symboly přístupnosti

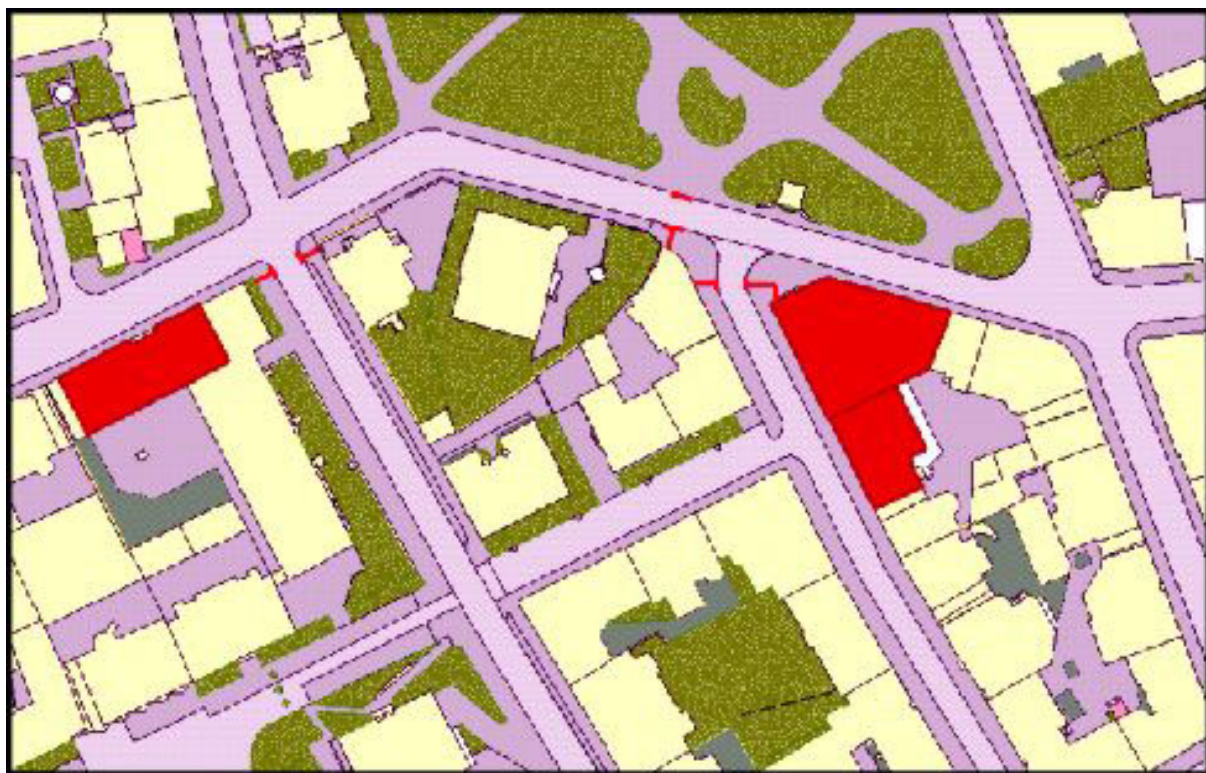
Obr. č. 3 Model dotazování dat

Kapitola 4 Očekávané výsledky projektu, jejich význam a rozsah využití v rámci GIS

Výsledkem projektu je především vypracování obecné metodiky pro provádění průzkumů bezbariérovosti libovolného sídla (obce, města či jejich části) v plné návaznosti na současně platnou legislativu a její požadavky. Zároveň je výstupem celkový přehled o současné faktické funkci bezbariérovosti budov v rámci MSK. Pomůže nám to získat tak jednoznačnou a ucelenou představu kolik objektů skutečně odpovídá požadavkům vyhlášky, jaké nedostatky převažují, jaká je jejich četnost a závažnost. Z těchto podkladů lze potom vcelku jednoznačně predikovat finanční důsledky pro zjednání nápravy tak, aby budovy občanské vybavenosti zcela plnily funkci, která se od ní očekává, tj. bude přístupná všem bez ohledu na případné postižení.

Dominantní přínos projektu lze spatřit především v postupu (obecném návodu) pro účelné využití získaných a zpracovaných informací v rámci této problematiky. Těžištěm tohoto přínosu je obecná koncepce pro potřeby zbudování detailního informačního systému všech složek bezbariérovosti, které v rámci této problematiky lze sledovat a jejich následná implementace do prostředí GIS. V této fázi je hlavním úkolem propojení konkrétních informací s územím, ke kterému se váží. Pro zjednodušení celé procedury dojde k propojení námi prozkoumaných objektů s databází UIR-ADR (územně identifikační registr adresních míst v ČR). Tato databáze má konkrétní, přesně stanovenou, hierarchii *kraj – okres – obec – část obce – ulice – číslo popisné*. Na základě této struktury dat dojde k připojení jednoznačného identifikátoru objektu z UIR-ADR právě do naší databáze. To globálně zjednodušuje implementaci do prostředí GIS a především vytváří kompatibilitu v rámci případného budoucího propojení s jinými úkoly v rámci MSK, které budou rovněž provázány s databází UIR-ADR – možné propojení jednotlivých hladin (vrstev).

Výsledným krokem by poté mělo být zpřístupnění všech těchto informací veřejnosti pomocí internetového prostředí. Jediným omezením perspektivních uživatelů je vlastnictví průměrného PC připojeného k internetu a základní informační gramotnost. Pomocí zbudovaného internetového portálu, který plně spolupracuje s prostředím GIS (struktura informací o bezbariérovosti je přímo propojena s geografickými informacemi o území, na které se vážou) je uživatel schopen formou jednoduchých dotazů zjistit, kde se např. nachází nejbližší bezbariérová pošta, kde je nejbližší možnost parkování u takového objektu, kde je nejbližší napojení na zastávku MHD a zda je rovněž bezbariérová, zda je v rámci konkrétního zvoleného času k dispozici bezbariérový dopravní prostředek MHD aj. Uživatel má proto velmi snadný přístup k celé řadě informací o konkrétním objektu či zvolené oblasti jeho zájmu a může si tak ověřit jak se k němu dostane. Tento způsob řešení formou informačního zdroje vázaného na rozhraní internetu, propojeného s funkcemi GIS (analytické funkce), může bezesporu zjednodušit a ulehčit život mnoha obyčejným (nejen) handicapovaným lidem, pro něž především by byla tato služba určena. Předpokládaný způsob umístění se předběžně uvažuje přímo na webovských stránkách MSK, kde by tak v rámci informatizace krajů mohla přibýt další vrstva GISu s titulem bezbariérovost. To by zcela jednoznačně zkvalitnilo služby, které samotný úřad MSK již dnes poskytuje.

Obr. č. 4 Grafické znázornění

Kapitola 5 Závěrečné hodnocení

Závěrem je nutno podotknout, že celý projekt je v současnosti stále ve fázi vývoje a jeho dokončení se plánuje koncem kalendářního roku 2005. Nicméně již dnes máme průběžné dílčí výsledky, které jednoznačně ukazují, že naše snaha není zbytečná a že celkový přínos bude jak pro samotný úřad MSK tak také pro širokou veřejnost.

Nicméně je zde stále jedna nevyřešena otázka a tou je problematika aktualizace sesbíraných dat. Je evidentní, že data jsou již v době zpracování zastaralá a mohou se velmi dynamicky měnit (rekonstrukce, změna funkce objektu). Proto je nutno nějakým způsobem ošetřit i tuto otázku tak, aby mohla být pravidelně aktualizována a mohla tak poskytovat skutečně reálné a korektní informace těm složkám, které je nejvíce potřebují. V současnosti je jednou z variant možnost změny legislativy, která by stanovovala povinnost provozovatele (majitele) určitých typů zařízení ohlásit případné změny stavebně-dispoziční či funkční tak, aby je příslušné složky byly schopny zaznamenat a převést dále. Zda k tomuto kroku dojde a kdo všechno by se na něm měl podílet, kdo by evidoval tyto změny a spravoval případné databáze informací je v současnosti stále otázkou, kterou je nutno co nejdříve vyřešit.